

De impact van de coronacrisis op de overgang onderwijs-arbeidsmarkt

Achtergronddocument bij monitor 1

Datum	21 december 2020
Van	SEO Economisch Onderzoek en het Verwey-Jonker Instituut
Auteurs	Jelle Zwetsloot, Bas ter Weel, Maaïke van Rooijen, Paul Bisschop en Koen van der Ven
Rapportnummer	2020-98
Dit onderzoek is mogelijk gemaakt met subsidie van	

“Informatie & disclaimer”

SEO Economisch Onderzoek heeft op de verkregen informatie en data geen onderzoek uitgevoerd dat het karakter draagt van een accountantscontrole of due diligence. SEO is niet verantwoordelijk voor fouten of omissies in de verkregen informatie en data”.

Copyright © 2020 SEO Amsterdam. Alle rechten voorbehouden. Het is geoorloofd gegevens uit deze notitie te gebruiken in artikelen, onderzoeken en collegesyllabi, mits daarbij de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld. Gegevens uit deze notitie mogen niet voor commerciële doeleinden gebruikt worden zonder voorafgaande toestemming van de auteur(s). Toestemming kan worden verkregen via secretariaat@seo.nl

Inleiding

Dit achtergronddocument is onderdeel van de eerste monitor waarin de impact van de coronacrisis op de overgang van het onderwijs naar de arbeidsmarkt kwantitatief in beeld is gebracht. De monitor bestaat verder uit een infographic met de belangrijkste resultaten. De monitor richt zich op de arbeidsmarktsituatie in juni 2020 van jongeren die in 2019 het onderwijs hebben verlaten. Dat betreft de situatie aan het einde van de eerste ‘coronagolf’, waarin de lockdown op meerdere punten is versoepeld.

De eerste monitor is onderdeel van een vierluik van monitors waarin per half jaar de arbeidsmarktsituatie van jongeren die recent het onderwijs hebben verlaten in beeld wordt gebracht. De tweede monitor volgt in het voorjaar van 2021. De tweede monitor richt zich op de arbeidsmarktsituatie in december 2020 (tijdens de tweede coronagolf), van zowel jongeren die kort voorafgaand aan de coronacrisis de arbeidsmarkt opkwamen als jongeren die tijdens de coronacrisis de arbeidsmarkt opkwamen. De tweede monitor biedt ook inzicht in hoeverre jongeren door het verslechterde arbeidsmarktperspectief van afgelopen zomer langer in het onderwijs zijn gebleven en in hoeverre dat van invloed is op de samenstelling van de groep jongeren die tijdens de coronacrisis wel de arbeidsmarkt opkwam.

De monitors zijn onderdeel van een onderzoek naar de impact van de coronacrisis op de overgang van het onderwijs naar de arbeidsmarkt, getiteld ‘Een onverwachte valse start op de arbeidsmarkt’.¹

¹ Zie <https://www.zonmw.nl/nl/over-zonmw/coronavirus/onderzoek-naar-corona-en-covid-19/effect-coronavirus-covid-19-op-maatschappij/veerkracht-van-de-samenleving/>

Het onderzoek wordt uitgevoerd door SEO Economisch Onderzoek en het Verwey-Jonker Instituut met subsidie van ZonMw. Het onderzoek brengt door middel van de periodieke monitors in beeld welke groepen jongeren het hardst worden getroffen door de coronacrisis. Via gesprekken met de meest getroffen jongeren achterhalen we waar jongeren tegenaan lopen en welke interventies hun arbeidsmarktkansen kunnen vergroten. De selectie van groepen jongeren voor de gesprekken volgt uit de resultaten van de monitors.

Leesmijzer

Eerst volgen de opzet en de afbakening van de data-analyse waarmee de gevolgen van de (eerste golf van de) coronacrisis kwantitatief in beeld zijn gebracht. Daarna volgen de resultaten. Deze zijn langs drie lijnen gestructureerd. Eerst wordt het *totaalbeeld* beschreven van alle jongeren die vanuit het bekostigd onderwijs de arbeidsmarkt hebben betreden. Vervolgens richt de analyse zich op verschillen *tussen* opleidingsniveaus. Tot slot staan verschillen *binnen* opleidingsniveaus centraal.

Opzet data-analyse

Onderzoeksmethode en uitkomstmaat

De analyses in dit onderzoek zijn verricht op administratieve Microdata van het CBS (zie Bijlage A voor een toelichting op de gebruikte data). De analyses richten zich op de mate waarin schoolverlaters en afgestudeerden een succesvolle overgang naar de arbeidsmarkt hebben gekend. Een succesvolle overgang is gedefinieerd als het hebben van een baan als werknemer van minimaal drie dagen per week. Dit wordt in het vervolg van de analyse gedefinieerd als de ‘baankans’. Indien iemand tegelijkertijd meerdere banen heeft is het aantal werkdagen bij elkaar opgeteld om te bepalen of iemand voor minstens drie dagen per week werk heeft.² Het betreft alleen banen die officieel staan geregistreerd, er is geen informatie bekend over informele banen.

Personen die loon ontvangen maar feitelijk geen uren maken worden tot degenen met een baan gerekend. Dat zijn grotendeels werknemers voor wie de werkgever via de NOW-regeling een vergoeding van de loonkosten krijgt. Het is in de data (nog) niet mogelijk deze groep te isoleren.³ De administratieve data bevatten verder (nog) geen informatie over degenen die werken als zelfstandige. Omdat traditioneel gezien slechts een klein deel van de jongeren als zelfstandige van start gaat en we ons baseren op een vergelijking tussen cohorten (zie onder) vormt dit een kleine beperking voor het onderzoek.

De arbeidsmarktpositie op 30 juni 2020 van schoolverlaters en afgestudeerden uit studiejaar 2018-2019 staat in dit onderzoek centraal. Dat is het cohort dat ongeveer een jaar na uitstroom uit het onderwijs op de arbeidsmarkt actief is; de datum van 30 juni valt samen met het einde van de eerste coronagolf en versoepelingen van de lockdown. Om de impact van de (eerste golf van de) corona-

² Alle analyses zijn ook verricht met als uitkomstmaat het hebben van een baan als werknemer (ongeacht het aantal werkdagen). Omdat die analyses nauwelijks tot andere conclusies leiden en de minimumeis van drie werkdagen per week tegelijkertijd informatie verschaft over de kwaliteit van de baan is ervoor gekozen die analyses niet te presenteren.

³ De cijfers over banen van werknemers bij bedrijven die vanuit de NOW-regeling een uitkering hebben ontvangen zijn weliswaar bekend bij het CBS, maar op het moment van dit onderzoek (nog) niet beschikbaar gesteld voor externe onderzoekers. Het is op dit moment nog onduidelijk in hoeverre deze data op termijn wel beschikbaar komen.

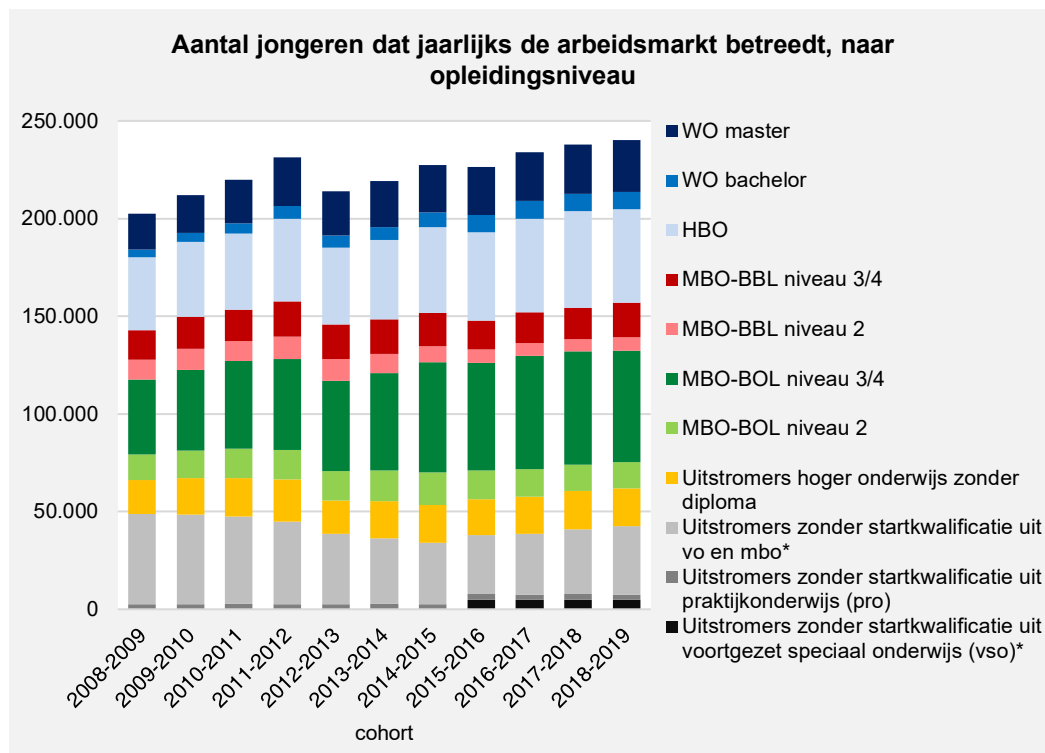
crisis te meten vergelijken we de situatie een jaar na afstuderen van schoolverlaters en afgestudeerden uit studiejaar 2018-2019 met de situatie een jaar na afstuderen van schoolverlaters en afgestudeerden uit eerdere cohorten. Hoofdzakelijk betreft dat de situatie op 30 juni 2019 van het cohort 2017-2018. Juni 2020 is op dit moment de laatste maand waarover administratieve arbeidsmarktinformatie beschikbaar is. In de volgende monitors komt recentere arbeidsmarktinformatie aan bod, waardoor ook meer zicht ontstaat op de gevolgen op de wat langere termijn en die van de tweede lockdown.

Onderzoekspopulatie

De onderzoekspopulatie betreft alle jongeren tussen de 16 en 30 jaar die in een bepaald jaar het bekostigd onderwijs verlaten. Dat betreft jongeren die op 1 oktober van een studiejaar staan ingeschreven aan een voltijdsopleiding in het bekostigd onderwijs en op 1 oktober het jaar daaropvolgend (uitstroomjaar) niet meer staan ingeschreven in het bekostigd onderwijs. Jongeren die op 1 oktober van het uitstroomjaar Nederland hebben verlaten, jongeren die na het behalen van hun havo- of vwo-diploma niet direct doorstromen naar een vervolgopleiding en internationale studenten in het hoger onderwijs vallen buiten de onderzoekspopulatie (zie Bijlage A voor een toelichting).

Uit studiejaar 2018-2019 betraden een kleine 240 duizend jongeren van 16 tot 30 jaar de Nederlandse arbeidsmarkt (zie Figuur 1). Ruim 83 duizend jongeren verlieten het bekostigd onderwijs met een wo- of hbo-diploma, 24 duizend jongeren verlieten het bekostigd onderwijs met een mbo-bbl diploma (combinatie werken leren), 71 duizend jongeren met een mbo-bol diploma (voltijds dagonderwijs), 19 duizend jongeren verlieten het hoger onderwijs met alleen een havo- of vwo-diploma en 42 duizend jongeren verlieten het bekostigd onderwijs zonder startkwalificatie. De verhoudingen tussen verschillende opleidingsniveaus is de afgelopen vier jaar relatief stabiel, al neemt het aandeel jongeren dat met een hbo- en wo-diploma de markt betreedt licht toe. Tabel A1 in Bijlage A bevat een gedetailleerde uitsplitsing van het aantal jongeren naar opleidingsniveaus en diverse persoonskenmerken.

Figuur 1 Aantal jongeren dat de arbeidsmarkt betreedt groeit de afgelopen jaren gestaag

* De definitie van het aantal uitstromers zonder startkwalificatie is gewijzigd per 2012-2013, waardoor kleine verschillen ontstaan. De data over uitstromers uit het voortgezet speciaal onderwijs zijn bekend vanaf 2015-2016.

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2020)

Resultaten data-analyse

Hieronder volgen de resultaten van de data-analyse. De impact van de (eerste golf van de) coronacrisis is op drie ‘niveaus’ in beeld gebracht. Ten eerste betreft dat het *totaalbeeld* van alle jongeren die vanuit het bekostigd onderwijs de arbeidsmarkt hebben betreden. Vervolgens richt de analyse zich op verschillen *tussen* opleidingsniveaus. Tot slot staan verschillen *binnen* opleidingsniveaus centraal, namelijk of de impact van de coronacrisis binnen een bepaald opleidingsniveau verschilt naar opleidingsrichting en/of diverse persoonskenmerken.

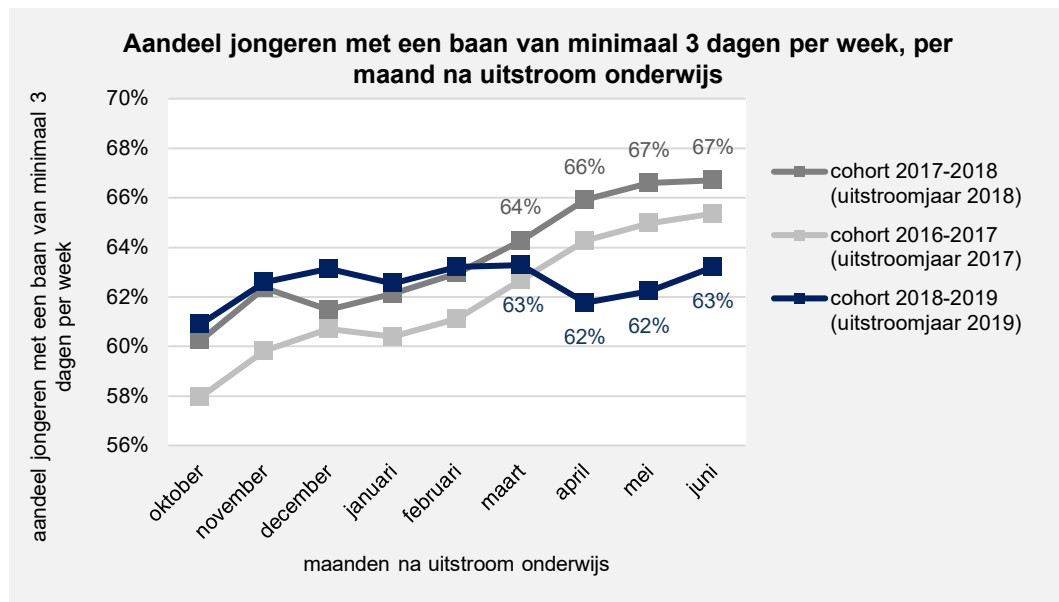
Totaalbeeld

Figuur 2 vergelijkt per kalendermaand na uitstroom uit het onderwijs de baankansen van afgestudeerden en schoolverlaters uit het studiejaar 2018-2019 (uitstroomjaar 2019) met de baankansen van afgestudeerden en schoolverlaters uit de twee studie jaren daaraan voorafgaand. Daaruit valt op dat de ontwikkeling in baankansen van de cohorten 2016-2017 en 2017-2018 een gelijke trend volgt: het aandeel jongeren met een baan van minimaal drie dagen per week neemt toe in alle maanden na uitstroom uit het onderwijs. Ook het aandeel jongeren uit 2018-2019 met een baan van minimaal drie dagen per week nam gestaag toe in de eerste maanden na uitstroom uit het onderwijs. De baankansen waren (mogelijk door de gunstige conjuncturele situatie) zelfs hoger dan voor de cohorten 2016-2017 en 2017-2018. Dat veranderde toen de coronacrisis in Nederland in

maart 2020 toesloeg en de baankansen minder hard stegen, en in april 2020 zelfs daalden. In april en mei trad enig herstel in, maar onvoldoende om de klap van maart teniet te doen.

Tijdens de versoepeling van de lockdown in juni 2020 is er enig herstel zichtbaar en nemen de baankansen van jongeren uit het cohort 2018-2019 relatief sterk toe, al bedraagt het verschil met bijvoorbeeld jongeren die in 2017-2018 afstudeerden nog altijd ongeveer vier procentpunt. In aantallen betreft dat ongeveer tienduizend minder jongeren met een baan van minimaal drie dagen per week.

Figuur 2 Na de lockdown hebben schoolverlaters en afgestudeerden uit 2018-2019 minder vaak een baan van minimaal drie dagen per week

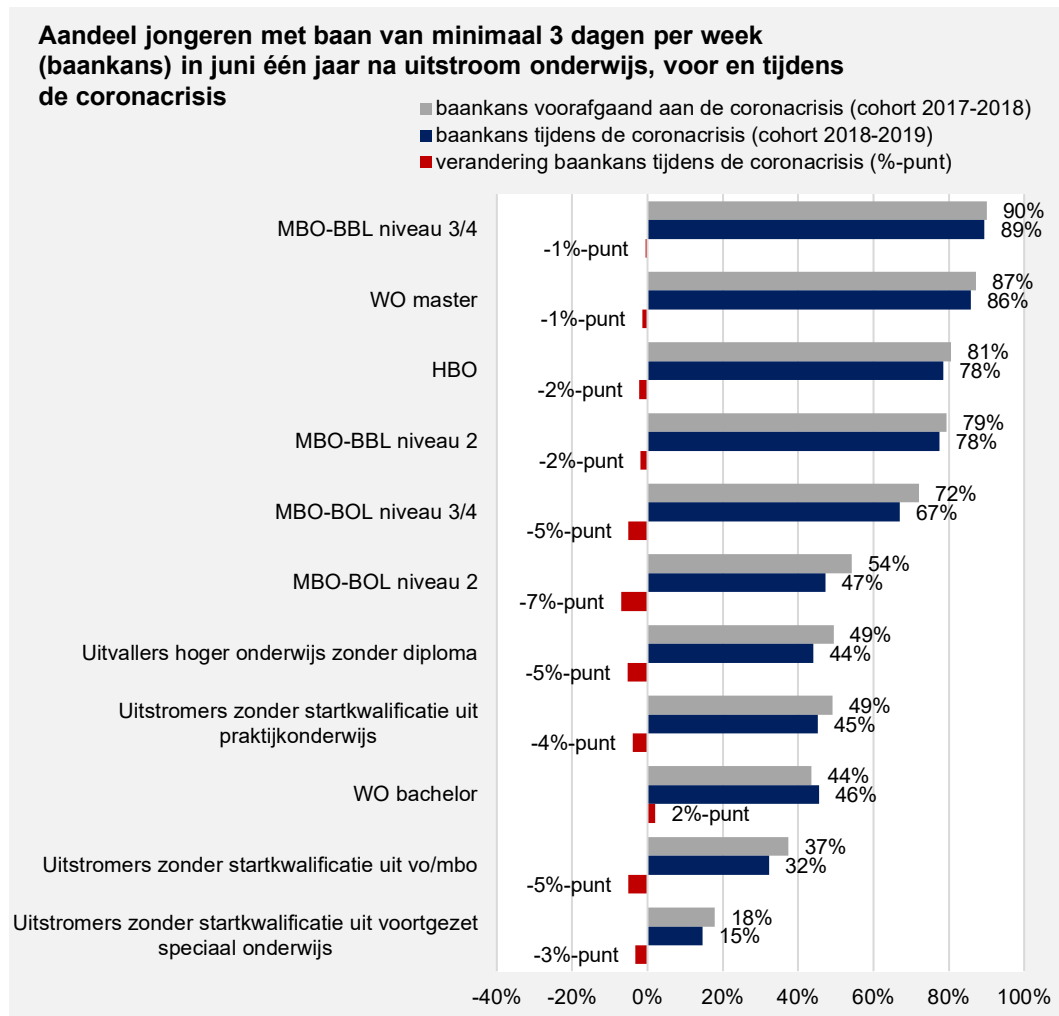

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2020)

Verschillen tussen opleidingsniveaus

Jongeren met een mbo-bbl-, hbo- of wo-masterdiploma lijken wat betreft de kans op een baan van minimaal drie dagen per week het minst last te hebben van de coronacrisis. Hun baankansen nemen ten opzichte van jongeren uit het cohort 2017-2018 nauwelijks af. Ook voorafgaand aan de coronacrisis hadden zij al de beste baankansen. Figuur 3 maakt dit zichtbaar door alle opleidingsniveaus naar baankans in 2017-2018 te rangschikken. Jongeren zonder startkwalificatie, jongeren met een mbo-bol-opleiding en uitvallers uit het hoger onderwijs zien hun baankansen sterker dalen, met drie tot zeven procentpunt. Vooral jongeren met een mbo-bol-opleiding op niveau 2 gaan er flink op achteruit. Samenvattend neemt het verschil in baankansen tussen opleidingsniveaus tijdens (de eerste golf van) de coronacrisis toe.

Figuur 3 Afgestudeerden met een wo-, hbo- of mbo-bbl-diploma lijken het minst last te hebben van de coronacrisis

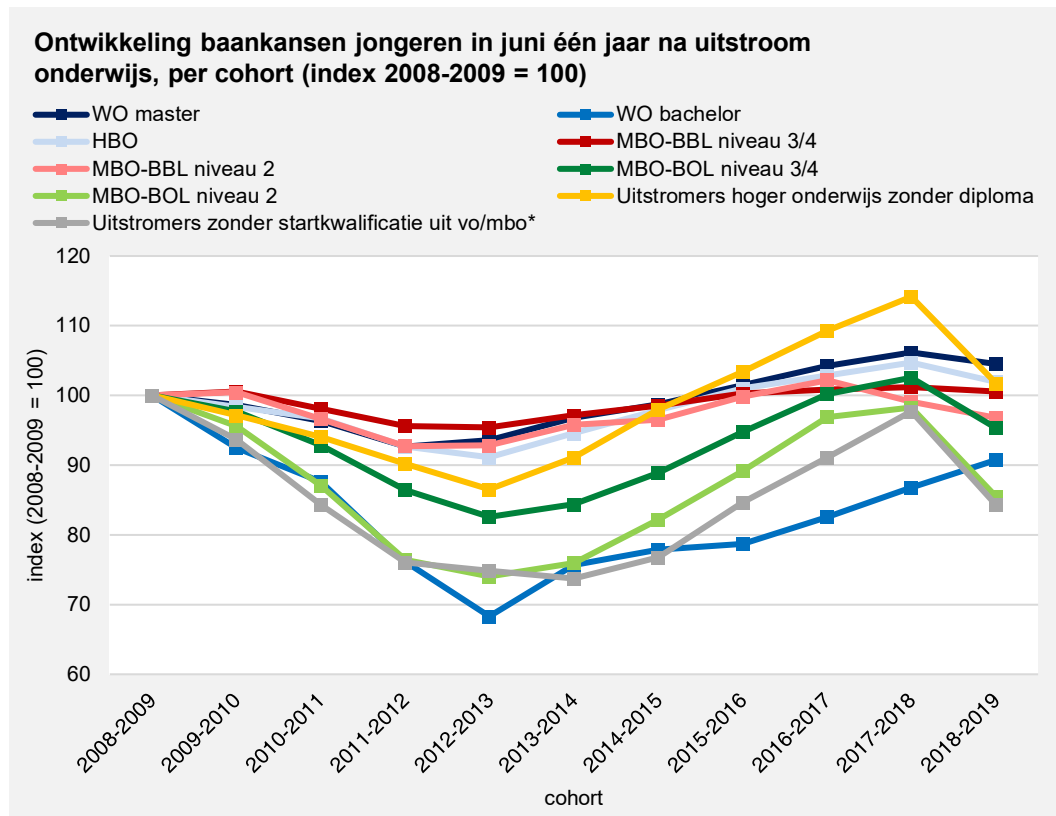

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2020)

De relatief forse stijging in de afgelopen drie jaren van de baankansen van jongeren zonder startkwalificatie, jongeren met een mbo-bol-opleiding en uitvallers uit het hoger onderwijs lijkt door de coronacrisis daarmee (voorlopig) teniet gedaan (Figuur 4). De baankansen liggen voor alle opleidingsniveaus op dit moment echter (nog) wel hoger dan bij jongeren die in het midden van de vorige economische crisis de arbeidsmarkt opkwamen, rond 2011-2013. Alleen bij afgestudeerden met een wo-bacheloropleiding, ongeveer 3,5 procent van alle jongeren die het onderwijs verlaten, lijkt de coronacrisis (vooralsnog) geen impact te hebben gehad. Dat komt mogelijk door samenstellingsverschillen en/of afgestudeerden die uit het buitenland terugkomen.⁴ In het vervolg van deze notitie zijn wo-bachelor afgestudeerden buiten beschouwing gelaten.

⁴ Hier kunnen meerdere verklaringen voor zijn. Een mogelijke verklaring hiervoor is de samenstelling van de groep afgestudeerden met een wo-bachelor: anders dan bij wo-master afgestudeerden bestaat de groep afgestudeerden met maximaal een wo-bachelor opleiding steeds vaker uit afgestudeerden met een bèta- of zorgopleiding met traditioneel goede baankansen en steeds minder vaak uit afgestudeerden met een alfa-opleiding met traditioneel minder goede baankansen (CBS Statline). Een andere verklaring is dat afgestudeerden door de coronacrisis bijvoorbeeld (noodgedwongen) terug zijn gekomen van een reis of werk in het buitenland en op zoek zijn gegaan naar werk in Nederland, waardoor het aandeel met werk toeneemt.

Figuur 4 Vooral jongeren met een mbo-bol-opleiding, jongeren zonder startkwalificatie en uitvallers uit het hoger onderwijs zien hun baankansen sterk dalen

* De definitie van het aantal uitstromers zonder startkwalificatie is gewijzigd per 2012-2013, waardoor kleine verschillen kunnen ontstaan. De relatief kleine groepen uitstromers uit het voortgezet speciaal onderwijs en uitstromers praktijkonderwijs zijn niet meegenomen in bovenstaande figuur. Deze groepen worden verder uitgesplitst in Figuur 7.

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2020)

Verschillen *binnen* opleidingsniveaus

Uit het voorgaande blijkt dat de baankansen van jongeren met een relatief laag opleidingsniveau na de intrede van de coronacrisis sterker dalen dan de baankansen van jongeren met een relatief hoog opleidingsniveau. Tegelijkertijd is het waarschijnlijk dat ook *binnen* opleidingsniveaus bepaalde groepen jongeren harder worden geraakt dan anderen. Uit eerder onderzoek blijkt bijvoorbeeld dat de achterstand tussen mbo'ers met en zonder niet-westerse migratieachtergrond in crisistijden toeneemt (Bisschop et al., 2020). Ook verschilt de impact van de coronacrisis en lockdown dusdanig per sector dat het ook binnen opleidingsniveaus aannemelijk is dat jongeren die zijn afgestudeerd aan 'ongunstige' opleidingsrichtingen harder worden getroffen (UWV, 2020).

We analyseren daarom verschillen binnen opleidingsniveaus. De analyse zoomt in op verschillen tussen subgroepen binnen opleidingsniveaus naar studierichting, herkomst en geslacht en het hebben van een gezondheidsbeperking. Per subgroep presenteren we zogeheten 'gecorrigeerde' baankansen. Dat wil zeggen dat de gepresenteerde verschillen in baankansen tussen bijvoorbeeld groepen naar migratieachtergrond gecorrigeerd zijn voor verschillen in opleidingsrichting, geslacht en

een aantal overige persoonskenmerken.⁵ Daardoor is het mogelijk om de rol van diverse kenmerken van elkaar te onderscheiden als het gaat om de impact van de coronacrisis. Dat biedt meer inzicht in welke groepen het hardst worden getroffen én de mogelijke oorzaken die daaraan ten grondslag liggen.

Groepen naar opleidingsrichting en onderwijssoort

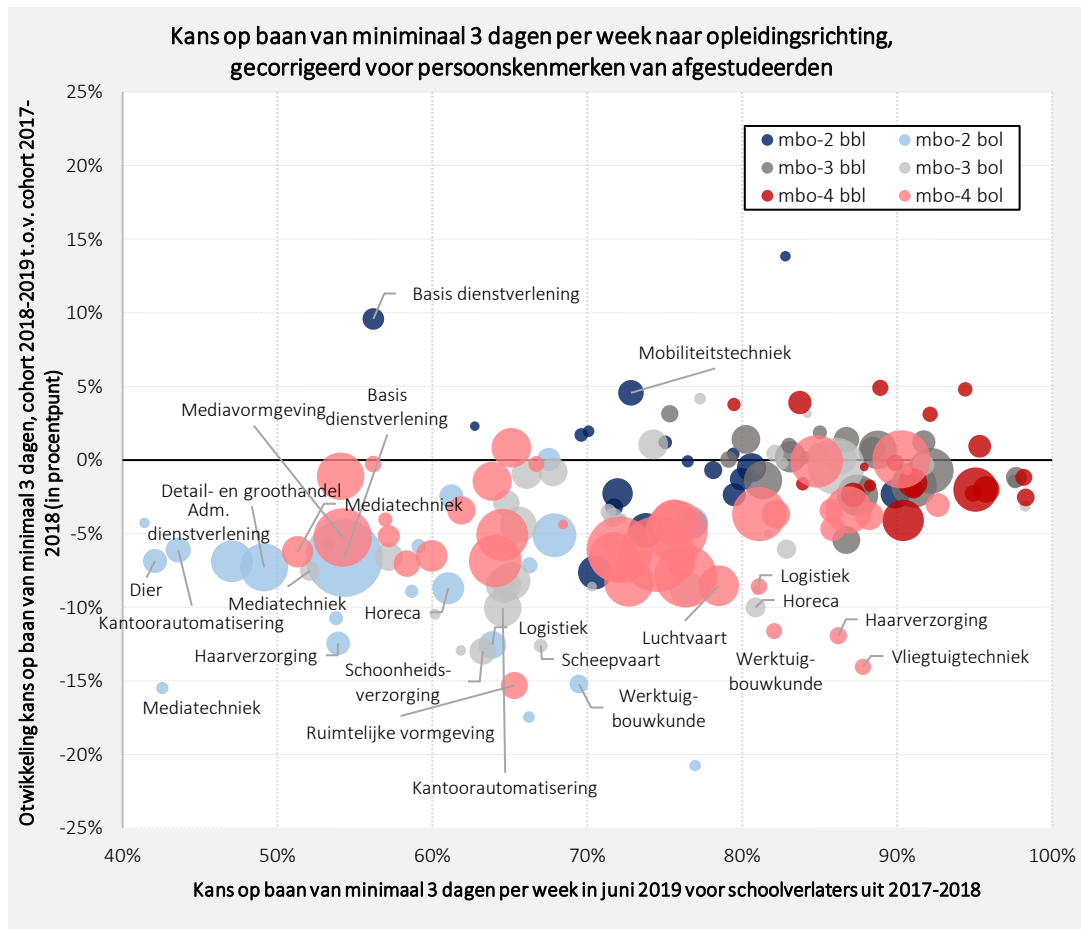
Mbo-afgestudeerden

Figuur 5 presenteert per mbo-opleiding de baankansen van afgestudeerden voorafgaand aan de coronacrisis (x-as) en de ontwikkeling in de baankans na intrede van de coronacrisis (y-as), waarbij elke bol staat voor een opleidingsrichting en de grootte van de bol het aantal mbo-afgestudeerden reflecteert.

Twee zaken vallen op. Ten eerste lijkt er een verband te bestaan tussen de uitgangssituatie en de impact van de coronacrisis: opleidingen die ook voorafgaand aan de coronacrisis al relatief weinig baankansen boden lijken over het algemeen het hardst getroffen (links en midden onderin Figuur 5). Het gevolg is dat tijdens de eerste lockdown divergentie is opgetreden in baankansen. Het zijn voornamelijk bol-2-opleidingen die sterk worden geraakt, waaronder dier, administratieve dienstverlening, detail- en groothandel, kantoorautomatisering en mediatechniek. Ook afgestudeerden met bol-3- en bol-4-opleidingen mediatechniek en mediavormgeving hebben flinke gevolgen ondervonden van de eerste lockdown. Ten tweede is er een aantal opleidingen dat voorafgaand aan de coronacrisis relatief goede baankansen bood, maar wel relatief hard is getroffen (rechts onderin Figuur 5). Dat zijn voornamelijk bol-3- en bol-4-opleidingen, waaronder vliegtuigtechniek, haarverzorging, werktuigbouwkunde, horeca, luchtvaart en ruimtelijke vormgeving.

⁵ De volgende kenmerken zijn meegenomen in de analyses: geslacht, herkomstgroepering, leerweg (indien van toepassing), opleidingsrichting, opleidingsniveau (indien van toepassing), leeftijd, thuissituatie bij afstuderen, arbeidsmarktregio waarin woonachtig, arbeidsmarktstatus ouders, opleidingsniveau ouders en het hebben van een psychisch of lichamelijk gezondheidsprobleem.

Figuur 5 Afgestudeerden van mbo-opleidingen die ook voorafgaand aan de coronacrisis al relatief weinig baankansen boden lijken het hardst getroffen door de coronacrisis

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2020)

Voor de groep opleidingen rechts onderin Figuur 5 bestaat er een duidelijk verband met de sectoren die relatief veel last hebben van de coronacrisis. Zo moesten bedrijven uit een aantal sectoren tijdens de eerste lockdown in Nederland dicht (o.a. horeca en contactberoepen) en zijn er sectoren die meer internationaal opereren en daarom sterk afhankelijk zijn van de (verslechterde) situatie in andere landen en bijvoorbeeld de vraag naar reizen (o.a. staalindustrie, logistiek en luchtvaart). De volgende monitors zullen uitwijzen in welke mate deze impact van (zeer) tijdelijke aard is. Zo zijn bijvoorbeeld kappers en schoonheidssalons vanaf juni 2020 weer open, terwijl de horeca en de cultuursector na beperkte opening ook in de tweede golf de deuren moest sluiten en/of te maken heeft met forse beperkingen.

Voor de relatief hard getroffen opleidingen die ook voorafgaand aan de coronacrisis relatief weinig arbeidsmarktperspectieven boden zijn er meerdere verklaringen mogelijk voor de forse daling in baankansen. Ten eerste zijn dit voor een deel opleidingen die opleiden tot beroepen in sectoren die door de coronacrisis direct zijn geraakt (waaronder haar- en schoonheidsverzorging), of mogelijk opleidingen waarvan afgestudeerden relatief vaak in getroffen sectoren aan de slag gaan. Daarnaast is het mogelijk dat deze jongeren door het afnemend aantal vacatures te maken krijgen met meer concurrentie van afgestudeerden met een hoger opleidingsniveau (zie o.a. Gesthuizen en Wolbers, 2010), of dat de sectoren waarin zij op zoek gaan naar een baan gevoeliger zijn voor conjuncturele

schommelingen. Een derde verklaring is meer structureel van aard. Zo zijn de baankansen van opleidingen zoals kantoorautomatisering, administratieve dienstverlening en logistiek de afgelopen tien jaar relatief veel afgenomen (Bisschop et al., 2020). Dat zijn tegelijkertijd opleidingen die opleiden voor beroepen met relatief veel routinematige taken en daardoor kwetsbaarder zijn voor technologische veranderingen zoals digitalisering en automatisering. De coronacrisis zorgt mogelijk zelfs voor een versnelling van deze processen en de impact daarvan, bijvoorbeeld doordat er ook in de toekomst veel vaker (digitaal) thuisgewerkt zal worden en bedrijven daarop inspelen door hun processen verder te digitaliseren (WEF, 2020).

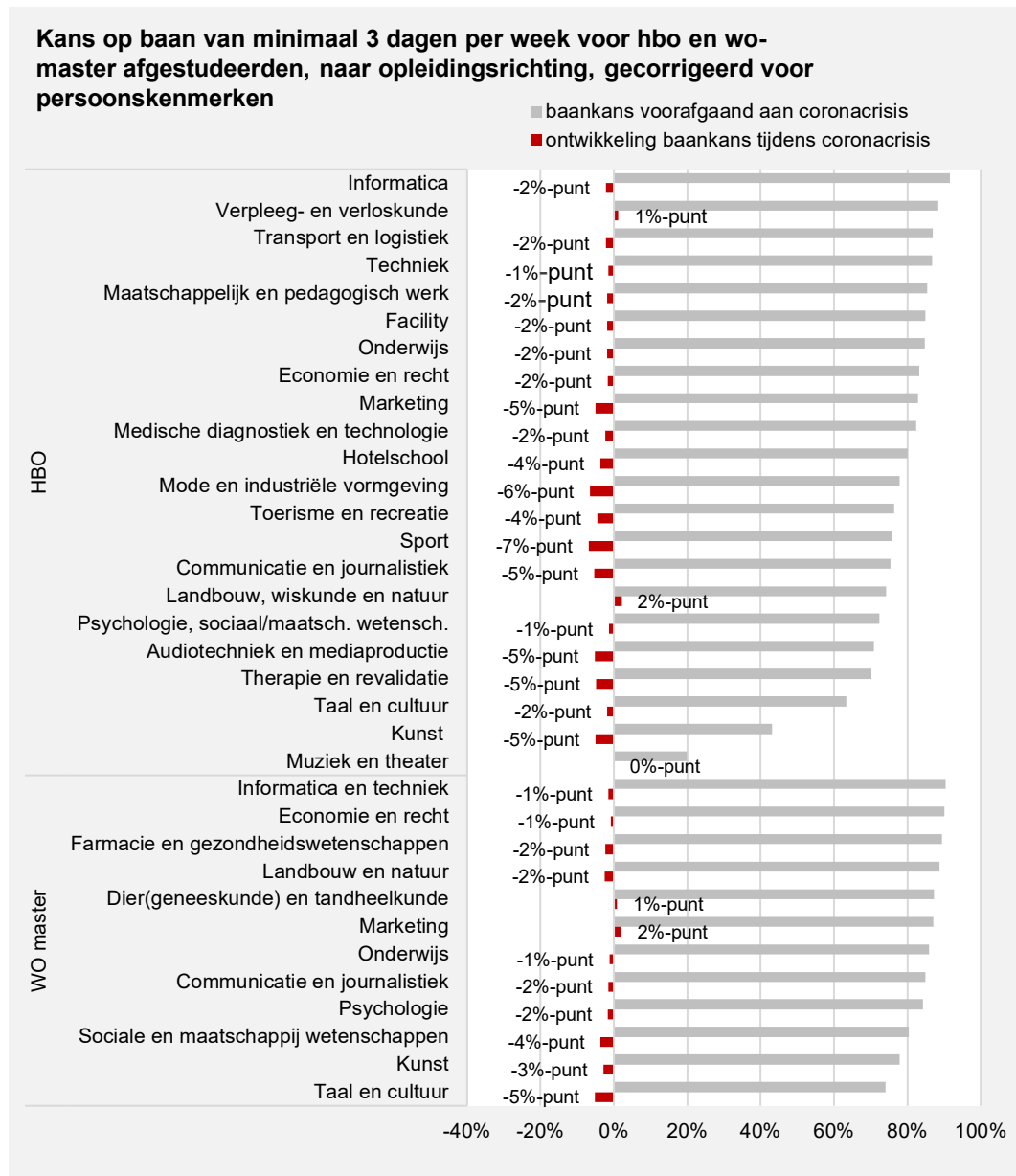
Op basis van de eerste monitor en de arbeidsmarktsituatie in juni 2020 valt nog niet goed te zeggen in hoeverre bovenstaande ontwikkelingen van tijdelijke dan wel structurele aard zijn en/of welke oorzaken daaraan ten grondslag liggen. Dat zal op basis van de volgende drie monitors duidelijker worden. Immers, daarin richten we ons op de situatie tijdens de tweede coronagolf (monitor 2) en de situatie halverwege en eind 2021 (monitor 3 en 4), waarin er mogelijk al grootschalige vaccinatie heeft plaatsgevonden en het karakter van eventuele lockdowns anders kan zijn. Ook de informatie uit de gesprekken met jongeren, beleidsmakers en professionals is dan beschikbaar waardoor een completer beeld ontstaat.

Hbo- en wo-afgestudeerden

Zoals uit Figuur 3 bleek zijn de baankansen van wo-master en hbo-bachelor afgestudeerden tijdens de coronacrisis relatief weinig afgenomen. Tegelijkertijd geldt dat niet voor afgestudeerden aan alle opleidingsrichtingen. Binnen het hbo worden de opleidingen die al de minste baankansen boden over het algemeen het hardst getroffen (Figuur 10). Ook hier is sprake van divergentie in kansen op werk. Vooral afgestudeerden van de studies mode en industriële vormgeving, sport, marketing, communicatie en journalistiek, audiovisuele techniek en mediaproductie, therapie en revalidatie en kunst zien hun baankansen relatief sterk dalen. Ook afgestudeerden van toerisme en recreatie en hotelschool gaan er relatief veel op achteruit wat baankansen betreft. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat deze opleidingen veelal opleiden voor banen in sectoren die door de eerste lockdown zwaar zijn getroffen (o.a. horeca, toerisme, sport, cultuur). Ook betreffen dit voornamelijk alfa- en gamma-opleidingen die in het algemeen relatief gevoelig zijn voor conjuncturele schommelingen (Bisschop & Zwetsloot, 2020). Hbo-afgestudeerden verpleeg- en verloskunde zien hun baankansen juist licht stijgen, mogelijk omdat er op dit moment relatief veel werk is in de zorg. Hbo-afgestudeerden kunst en muziek en theater hebben zowel voor als tijdens de coronacrisis een relatief kleine kans op een baan van minimaal drie dagen. Uit ander onderzoek blijkt dat veel afgestudeerden uit die richting na hun studie als zelfstandige aan de slag gaan (Bisschop & Zwetsloot, 2020), wat hun baankansen waarschijnlijk niet zal hebben vergroot.

Gemiddeld genomen biedt een wo-diploma de grootste kans op werk. Wel nemen we waar dat ook bij afgestudeerden met een womasterdiploma de opleidingen die al de minste baankansen boden over het algemeen het hardst getroffen worden, zoals afgestudeerden van opleidingen kunst, taal en cultuur en opleidingen binnen sociale en maatschappijwetenschappen. Het gaat hier net als onder hbo-afgestudeerden deels om beroepen in sectoren die door de lockdown zwaar zijn getroffen (o.a. cultuursector) en opleidingen die relatief gevoelig blijken voor conjuncturele schommelingen (Bisschop & Zwetsloot, 2020). Afgestudeerden marketing en afgestudeerden (dier)geneeskunde en tandheelkunde hebben juist vaker een baan van minimaal drie dagen per week.

Figuur 6 Afgestudeerden van hbo-opleidingen die al de minste baankansen boden zien hun baankansen gemiddeld het sterkst dalen

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2020)

Jongeren zonder startkwalificatie (onderwijssoort)

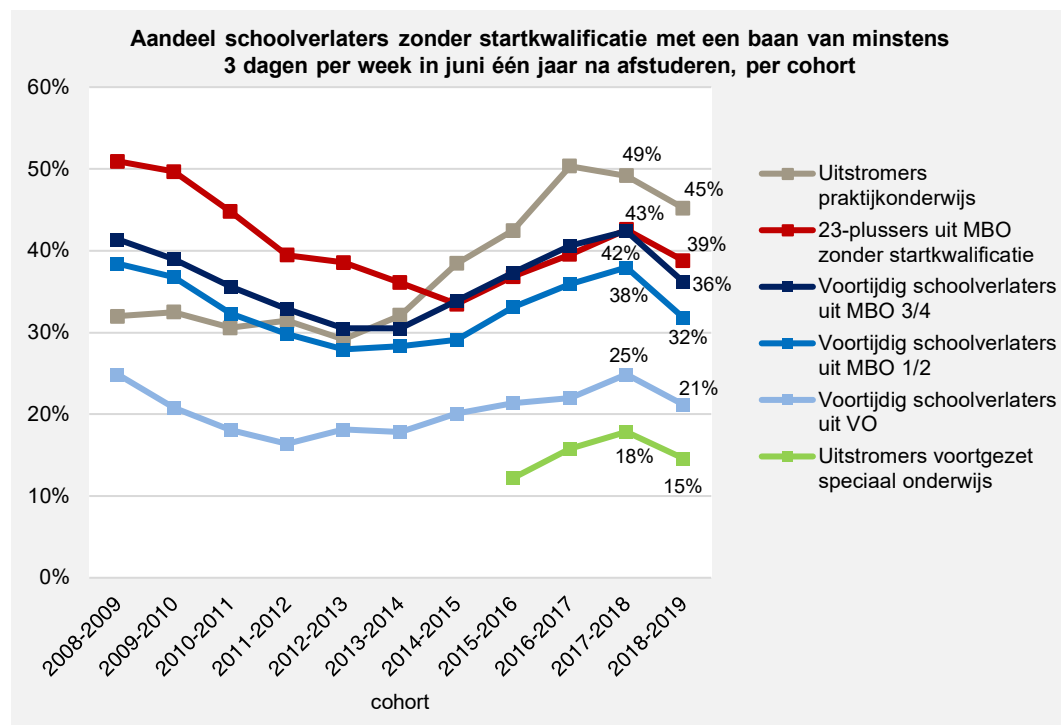
Zoals bleek uit Figuur 3 worden schoolverlaters zonder startkwalificatie relatief hard geraakt door de coronacrisis. Daarbovenop zijn de kansen op een baan van minimaal drie dagen per week voor schoolverlaters zonder startkwalificatie structureel lager dan de baankansen van jongeren mét minimaal een havo-/vwo-diploma of mbo niveau 2-diploma.

Jongeren zonder startkwalificatie kunnen niet goed worden onderverdeeld naar opleidingsrichting, aangezien het merendeel van hen geen beroepsopleiding heeft afgerond en ook een afgeronde mbo niveau 1-opleiding in een bepaalde richting niet leidt tot een beroepskwalificatie. Wel kan de groep jongeren zonder startkwalificatie uit het mbo en vo worden onderverdeeld naar onderwijssoort,

waarbij een onderscheid valt te maken tussen voortijdig schoolverlaters uit mbo niveau 1/2, voortijdig schoolverlaters uit mbo niveau 3/4 en voortijdig schoolverlaters uit het voortgezet onderwijs. Voortijdig schoolverlaters betreffen jongeren tot 23 jaar die zonder startkwalificatie uitstromen uit het voortgezet onderwijs, volwassenenonderwijs (vavo) of het middelbaar beroepsonderwijs. Hiervoor is de gebruikelijke CBS-definitie gehanteerd, waardoor 23-plussers die uit het mbo uitstromen zonder startkwalificatie als aparte groep worden behandeld.

Figuur 7 laat zien dat voortijdig schoolverlaters uit het mbo hun baankansen het meest zien dalen, maar ook schoolverlaters zonder startkwalificatie uit andere onderwijssoorten hebben last van de coronacrisis. Alleen bij uitstromers uit het praktijkonderwijs heeft nog meer dan 40 procent aan het einde van de eerste golf van de coronacrisis een baan van minimaal drie dagen per week. Het is op basis van de meest recent beschikbare data niet bekend in hoeverre deze jongeren weer terugkeren in het onderwijs.

Figuur 7 Schoolverlaters zonder startkwalificatie uit alle onderwijssoorten zien hun baankansen tijdens de coronacrisis afnemen

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2020)

Verschillen naar migratieachtergrond en geslacht

Migratieachtergrond

Jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond hebben ten opzichte van jongeren met een Nederlandse achtergrond relatief vaak een mbo-bol-opleiding of geen startkwalificatie (Tabel 1). Dat geldt zowel voor mannen als vrouwen, al zijn vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond wel weer vaker hoogopgeleid dan mannen met een niet-westerse migratieachtergrond. Aan-

gezien de gemiddelde baankansen van jongeren met een lager opleidingsniveau tijdens de coronacrisis harder dalen dan de baankansen van jongeren met een hoger opleidingsniveau (Figuur 3), worden jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond op die manier relatief hard getroffen.

Tabel 1 Verdeling uitstromers uit het onderwijs naar opleidingsniveau, geslacht en herkomstgroep

Opleidingsniveau	Aantal jongeren (cohort 2018-2019)	Aandeel van herkomstgroep binnen opleidingsniveau		
		Nederland	Niet-westers	Westers
Man				
WO master	11.897	84%	9%	7%
HBO	21.182	84%	10%	6%
MBO BBL niveau 3/4	11.051	89%	7%	4%
MBO BBL niveau 2	5.081	84%	11%	5%
MBO BOL niveau 3/4	26.238	76%	18%	5%
MBO BOL niveau 2	7.467	61%	33%	6%
Uitvallers ho zonder diploma	12.343	79%	13%	8%
Uitstromers zonder startkwalificatie uit vo/mbo	22.460	57%	36%	7%
Uitstromers praktijkonderwijs	1.748	68%	24%	8%
Uitstromers voortgezet speciaal onderwijs	3.317	73%	21%	7%
Vrouw				
WO master	14.632	83%	10%	7%
HBO	26.677	81%	13%	6%
MBO BBL niveau 3/4	6.695	89%	7%	4%
MBO BBL niveau 2	1.547	81%	14%	5%
MBO BOL niveau 3/4	30.888	75%	20%	5%
MBO BOL niveau 2	6.073	60%	33%	6%
Uitvallers ho zonder diploma	7.029	77%	15%	8%
Uitstromers zonder startkwalificatie uit vo/mbo	12.396	62%	30%	8%
Uitstromers praktijkonderwijs	924	70%	22%	8%
Uitstromers voortgezet speciaal onderwijs	1.589	75%	19%	6%

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2020)

Naast verschillen tussen opleidingsniveaus bestaan er ook *binnen* opleidingsniveaus verschillen in baankansen van jongeren met en zonder migratieachtergrond: zowel bij mannen als vrouwen én binnen alle opleidingsniveaus liggen de baankansen van jongeren met een migratieachtergrond lager dan de baankansen van jongeren met een Nederlandse achtergrond (Figuur 8, grijze balk). Dat geldt vooral voor jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond. Dit verschil in baankansen, dat resteert na correctie voor verschillen in de gevolgde opleiding en overige persoonskenmerken, wordt ook wel het ‘onverklaarde verschil’ genoemd (o.a. ROA, 2015). Verschillen in zoekgedrag, voorkeuren en arbeidsmarktdiscriminatie kunnen hieraan ten grondslag liggen.⁶

⁶ Ook de conjuncturele situatie speelt een rol: in economisch gunstige tijden kunnen werkgevers uit minder sollicitanten kiezen, waardoor arbeidsmarktdiscriminatie mogelijk een minder grote rol speelt (Baert et al., 2013). Daarmee is het aannemelijk dat de achterstandspositie van jongeren met een migratieachtergrond tijdens de coronacrisis (verder) toeneemt. Uit eerder onderzoek naar het mbo blijkt inderdaad dat er in hoogconjunctuur sprake is van een kleinere achterstandspositie voor jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond (Bisschop et al., 2020). Van den Berg et al. (2020) laten op basis van administratieve bronnen in combinatie met enquêtedata zien dat ervaren discriminatie een deel van het onverklaarde verschil verklaart.

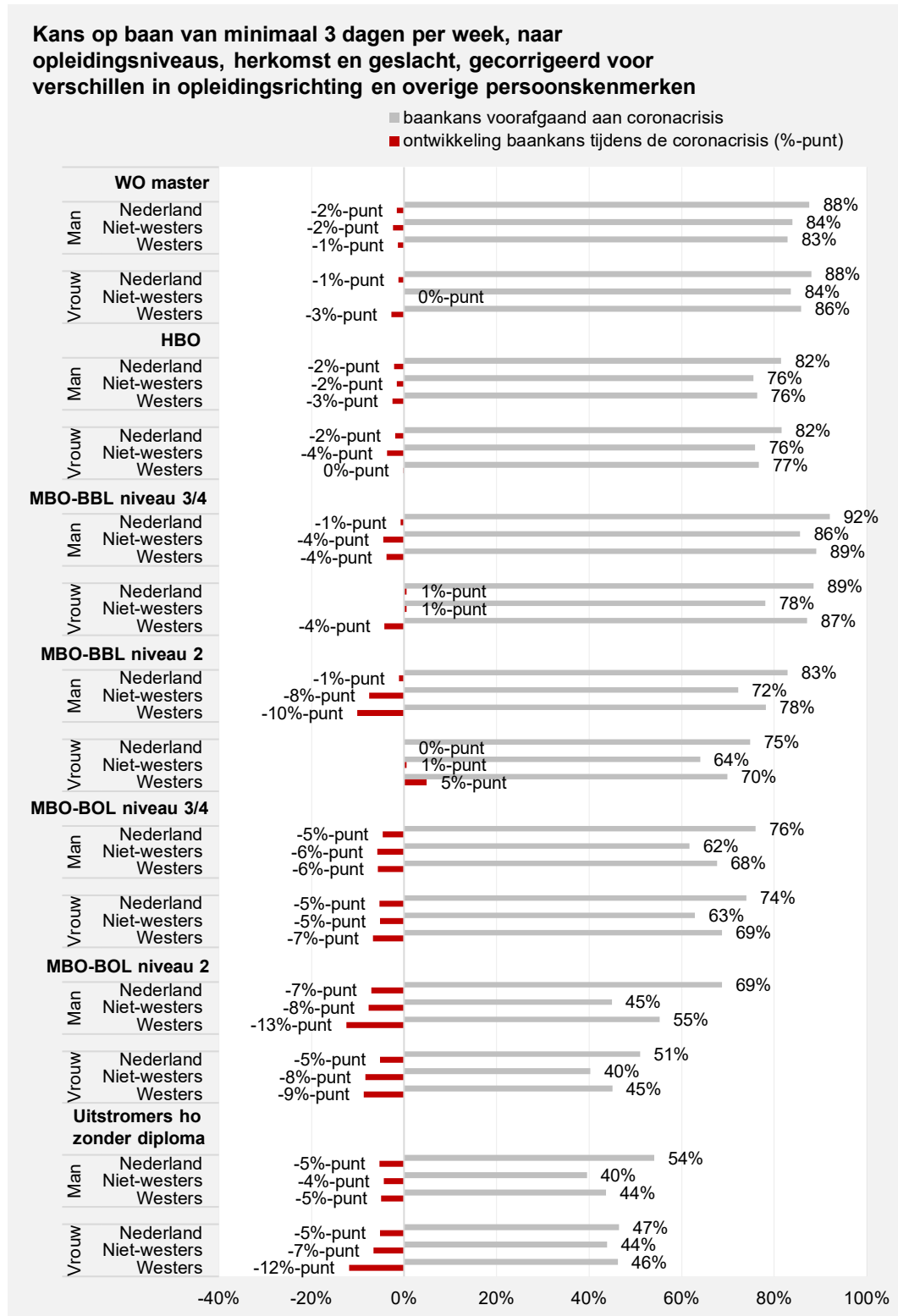
De verschillen in baankansen tussen jongeren met en zonder migratieachtergrond zijn groter in het mbo dan in het hoger onderwijs (Figuur 8). Bij wo-afgestudeerden zijn de verschillen in baankansen zowel voorafgaand (grijze balk) als tijdens de coronacrisis (rode balk) relatief klein. Bij hbo-afgestudeerden zijn de verschillen in baankansen tussen jongeren met en zonder migratieachtergrond groter. De baankansen van vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond dalen binnen het hbo het hardst, waardoor de achterstand op hbo-vrouwen met een Nederlandse achtergrond oploopt tot 8 procentpunt.

Binnen het mbo zijn de verschillen in baankansen het grootst op mbo-bol niveau 2. Dat geldt met name voor mannen met een niet-westerse migratieachtergrond, waarbij het verschil in baankansen voorafgaand aan de coronacrisis gelijk is aan 24 procentpunt. Ook bij vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond is het verschil relatief groot, namelijk 11 procentpunt. Bovendien dalen de baankansen van mannen en vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond tijdens de coronacrisis ook nog eens harder (rode balk), waardoor de achterstand groter wordt. Vooral mannen en vrouwen met een Marokkaanse achtergrond hebben relatief geringe baankansen, namelijk respectievelijk 25 procent en 30 procent tijdens de coronacrisis (zie Tabel B1 in Bijlage B voor een uitsplitsing naar herkomstland). De relatief forse daling van baankansen geldt ook voor mbo-bol-2-jongeren met een *westerse* migratieachtergrond.

Ook bij mbo-bol niveau 3/4 en mbo-bbl-afgestudeerden wordt de achterstand van mannen met een (niet-westerse en westerse) migratieachtergrond tijdens de coronacrisis groter, terwijl de achterstand van vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond ongeveer gelijk blijft. Voor vrouwen met een westerse migratieachtergrond is het beeld meer diffuus. Binnen mbo-bol niveau 3/4 zijn vooral de baankansen van mannen met een Marokkaanse achtergrond en vrouwen met een overig niet-westerse achtergrond relatief klein, respectievelijk 51 procent en 55 procent tijdens de coronacrisis (zie Tabel B1 in Bijlage B).

Bij uitstromers uit het hoger onderwijs zonder diploma blijft vooral de achterstandspositie van mannen met een niet-westerse migratieachtergrond relatief groot, namelijk ongeveer 13 procentpunt. Ook neemt het verschil in baankansen tussen vrouwen met en zonder migratieachtergrond toe.

Figuur 8 Relatief grote verschil in baankansen tussen jongeren met en zonder migratieachtergrond in mbo-bol 2 neemt tijdens de coronacrisis verder toe

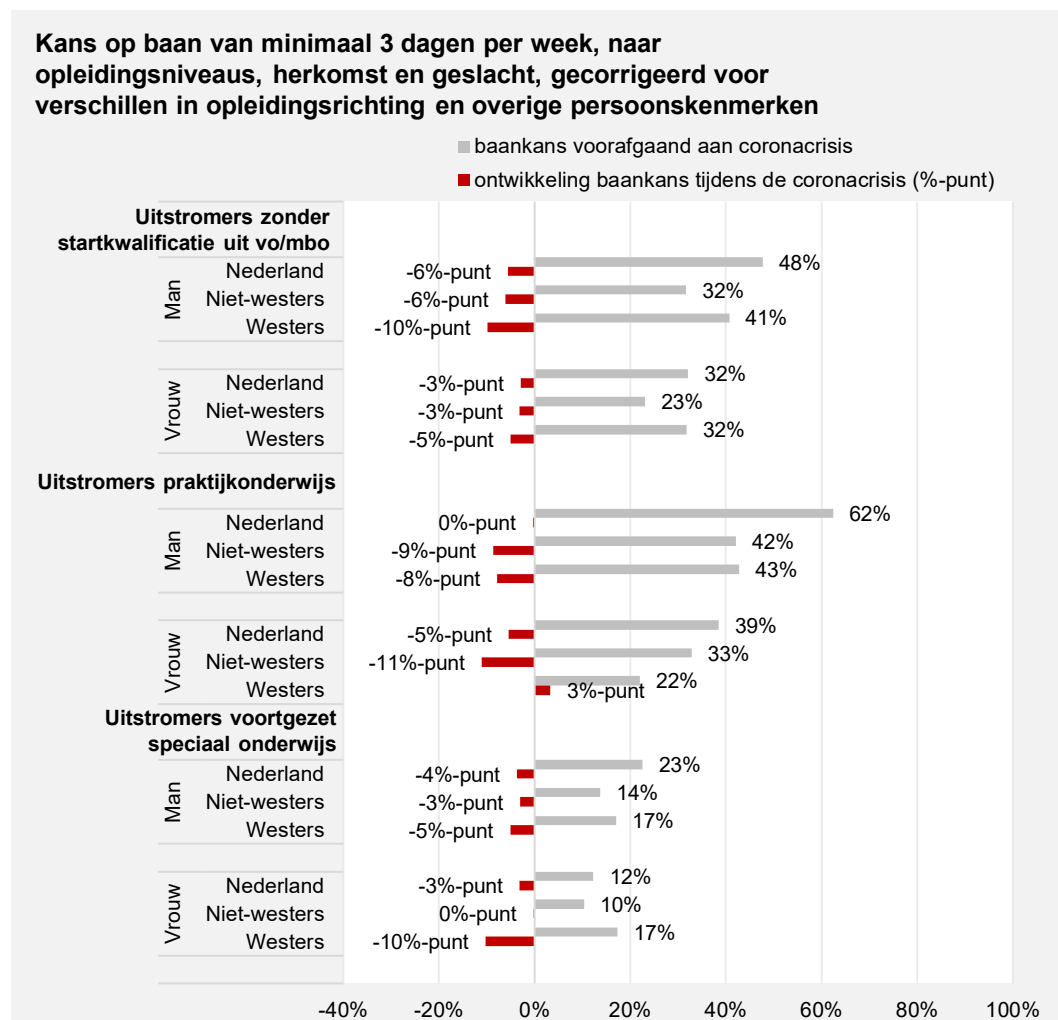

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2020)

Bij jongeren zonder startkwalificatie is het beeld vergelijkbaar: de gemiddelde baankansen van jongeren met een niet-westerse of westerse migratieachtergrond liggen structureel lager dan de baankansen van jongeren met een Nederlandse achtergrond (Figuur 9). Wel is de achterstandspositie bij jongeren zonder startkwalificatie over het algemeen groter dan bij jongeren mét een startkwalificatie.

Bij (de relatief grote groep) uitstromers zonder startkwalificatie uit het vo/mbo valt vooral de lage baankans van mannen en vrouwen met een *niet-westerse* migratieachtergrond op: tijdens de coronacrisis dalen hun baankansen naar respectievelijk 26 procent (mannen) en 20 procent (vrouwen). De baankansen van mannen met een Marokkaanse achtergrond en vrouwen met een overig niet-westerse achtergrond zijn het kleinst, namelijk 17 procent tijdens de coronacrisis (zie B1 in Bijlage B). Ook opvallend is de relatief grote afname in baankansen van mannen met een westerse achtergrond.

Figuur 9 Baankansen van uitstromers zonder startkwalificatie uit het vo/mbo met een niet-westerse migratieachtergrond dalen tot 26 procent (mannen) en 20 procent (vrouwen)

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2020)

Bij (de relatief kleine groep) uitstromers uit het praktijkonderwijs neemt de achterstandspositie van zowel met een niet-westerse migratieachtergrond tijdens de coronacrisis relatief sterk toe. Mannen met een Nederlandse achtergrond lijken juist weinig last te hebben van de coronacrisis en hebben ten opzichte van de andere groepen ook tijdens de coronacrisis een relatief grote baankans, van 62 procent. Bij uitstromers uit het voortgezet onderwijs dalen de baankansen tijdens de coronacrisis voor alle groepen tot onder de 20 procent.

Samenvattend neemt de ongelijkheid in baankansen tussen jongeren met en zonder migratieachtergrond tijdens de eerste maanden van de coronacrisis verder toe: jongeren met een migratieachtergrond hebben vaker een laag opleidingsniveau én maken ten opzichte van jongeren met een Nederlandse achtergrond van hetzelfde opleidingsniveau minder kans op een baan.

Geslacht

Naast de verschillen in baankansen tussen jongeren met en zonder migratieachtergrond van hetzelfde geslacht zijn er ook tussen mannen en vrouwen verschillen waarneembaar. Uit Tabel 1 valt bijvoorbeeld de verdeling van het aantal mannen en vrouwen naar de verschillende opleidingsniveaus op: mannen zijn oververtegenwoordigd in de groep uitstromers zonder startkwalificatie en ondervertegenwoordigd in het hoger onderwijs. Daarmee worden mannen tijdens de coronacrisis gemiddeld harder getroffen dan vrouwen.

Wel is het zo dat vrouwen binnen hetzelfde opleidingsniveau na uitstroom uit het onderwijs minder vaak aan het werk zijn dan mannen (zie o.a. Figuur 8 en Figuur 9), los van de herkomstgroep. Dat geldt voornamelijk voor vrouwen zonder startkwalificatie en in iets mindere mate voor vrouwen met een mbo-opleiding. Tijdens de coronacrisis lijken de verschillen tussen mannen en vrouwen af te nemen, onder andere bij mbo-bbl-gediplomeerden nemen de baankansen van vrouwen minder hard af dan die van mannen. Met name de baankansen van mannen met een niet-westerse of westerse achtergrond in mbo-bbl niveau 2 dalen relatief hard. Deze mannen volgen relatief vaak een bbl-opleiding waarvan de baankansen tijdens de coronacrisis zijn gedaald, waaronder bbl-niveau 2 horeca, logistiek, particuliere veiligheid en werktuigbouwkunde. Vrouwen aan de andere kant volgen vaker de bbl-opleiding basis dienstverlening (17 procent tegenover 1 procent van de mannen), waarbij de baankansen tijdens de eerste maanden van de coronacrisis juist met ongeveer 10 procentpunt zijn gestegen (zie Figuur 5). Basis dienstverlening leidt onder andere op tot helpende in zorg en welzijn. Ook bij uitstromers zonder startkwalificatie uit het vo/mbo nemen de baankansen van vrouwen minder hard af dan de baankansen van mannen. Daarmee neemt het verschil in baankansen tussen mannen en vrouwen af, al ligt de arbeidsparticipatie van vrouwen binnen de lagere opleidingsniveaus nog altijd lager.

Gezondheidsproblemen

Tabel 2 presenteert het aandeel jongeren met gezondheidsproblemen per opleidingsniveau. Dat betreft jongeren bij wie op basis van administratieve data over zorggebruik en -kosten kan worden vastgesteld dat er sprake is van een (langdurig) gezondheidsprobleem (zie Bijlage A voor een toelichting). Er is onderscheid gemaakt tussen jongeren met lichamelijke gezondheidsproblemen en jongeren met psychische gezondheidsproblemen. Voor jongeren die bij uitstroom uit het onderwijs maximaal 20 jaar oud zijn, is de groep jongeren met een psychische gezondheidsbeperking breder,

namelijk inclusief alle jongeren die jeugdhulp vanuit de gemeente ontvangen voor psychische problemen, gedragsproblemen, psychosociale problemen of opvoedproblemen van de ouders. Jongeren die bij uitstroom maximaal 20 jaar oud zijn vallen voornamelijk onder de groep jongeren zonder startkwalificatie.

Tabel 2 Verdeling uitstromers uit onderwijs naar opleidingsniveau en gezondheidsproblemen

Opleidingsniveau	Aantal jongeren (cohort 2018-2019)	Aandeel jongeren met een gezondheidsprobleem			
		Geen Gezondheids- problemen	Lichamelijk	Psychisch en/of gedrag	Lichamelijk en psychisch en/of gedrag
WO master	26.529	82%	12%	5%	1%
HBO	47.859	80%	14%	5%	2%
MBO BBL	24.374	78%	16%	4%	2%
MBO BOL	70.666	76%	17%	5%	2%
Uitvallers ho zonder diploma	19.372	78%	11%	8%	3%
Uitstromers zonder startkwalificatie uit vo/mbo	34.836	68%	14%	12%	6%
Uitstromers praktijkonderwijs	2.672	59%	13%	18%	11%
Totaal	226.308	77%	15%	6%	3%

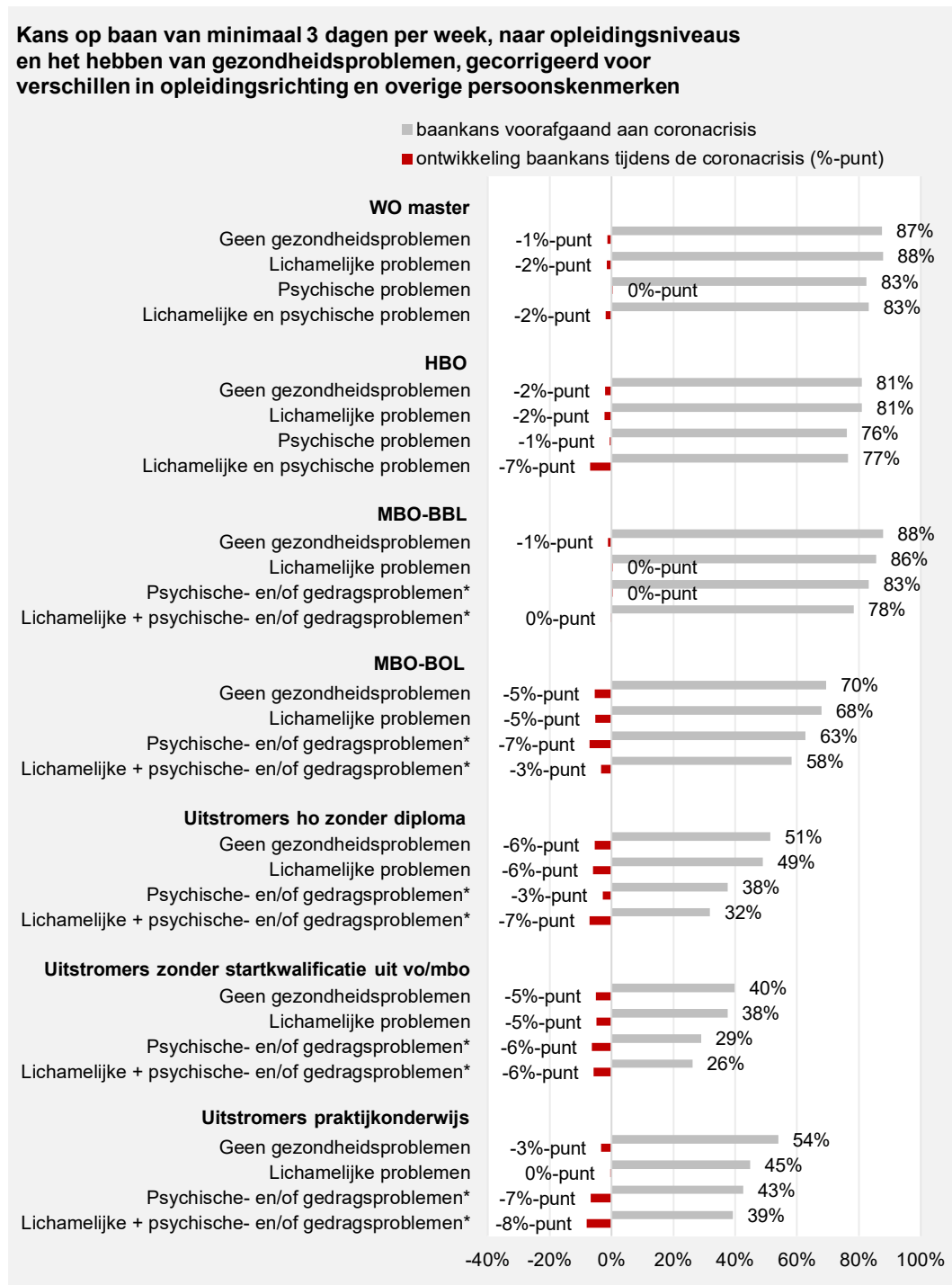
* Uitstromers uit het voortgezet speciaal onderwijs zijn buiten beschouwing gelaten, aangezien zij vrijwel allemaal onder jongeren met een gezondheidsprobleem vallen.

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2020)

De baankansen van jongeren met een gezondheidsbeperking liggen gemiddeld lager dan de baankansen van jongeren zonder gezondheidsbeperking en hetzelfde opleidingsniveau (Figuur 10, grijze balk). Dat geldt vooral voor jongeren met psychische gezondheidsproblemen of jongeren met zowel lichamelijke als psychische gezondheidsproblemen. Daarnaast zijn de verschillen bij hoger opgeleiden en mbo-bbl-afgestudeerden kleiner dan bij mbo-bol-afgestudeerden, uitvallers uit het hoger onderwijs en uitstromers zonder startkwalificatie.

Tijdens de coronacrisis nemen de baankansen van jongeren met een lichamelijk gezondheidsprobleem ongeveer evenveel af als de baankansen van jongeren zonder gezondheidsprobleem. Bij jongeren met psychische gezondheidsproblemen of een combinatie van psychische en lichamelijke gezondheidsproblemen is het beeld meer diffuus. Deze groepen lijken vooral binnen uitstromers zonder startkwalificatie uit het vo/mbo relatief hard getroffen te zijn en zien hun baankansen dalen tot respectievelijk 23 procent (psychische problemen) en 20 procent (psychische en lichamelijke problemen). Merk op dat hier ook jongeren met gedrags-, psychosociale- of opvoedproblemen van ouders onder vallen.

Figuur 10 Jongeren met een gezondheidsbeperking hebben gemiddeld lagere baankansen dan jongeren zonder gezondheidsbeperking

* Bij jongeren die maximaal 20 jaar oud zijn bij uitstroom uit het onderwijs is de groep jongeren met een psychische gezondheidsbeperking breder, namelijk inclusief alle jongeren die jeugdhulp vanuit de gemeente ontvangen voor psychische problemen, gedragsproblemen, psychosociale problemen of opvoedproblemen van de ouders. Hbo- en wo-opgeleide jongeren zijn allen ouder dan 20 jaar bij uitstroom.

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2020)

Literatuur

- Baert, S., Cockx, B., Gheyle, N., & Vandamme, C. (2013). Do employers discriminate less if vacancies are difficult to fill? Evidence from a field experiment.
- Bisschop, P. & Zwetsloot, J. (2020). Studie & Werk 2020. De arbeidsmarktpositie van hbo- en wo-alumni, SEO-rapport 2020-46, Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek.
- Bisschop, P., Zwetsloot, J., Ter Weel, B., & van Kesteren, J. (2020). De overgang van het mbo naar de arbeidsmarkt, SEO-rapport 2020-05, Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek.
- Gesthuizen, M., & Wolbers, M. H. J. (2010). Are low educated men subject to structural or cyclical crowding out? Employment transitions in the Netherlands from 1980 to 2004. *Research in Social Stratification and Mobility*, 28(4), 437-51.
- McKinsey (2020). COVID-19 in the UK: Assessing jobs at risk and the impact on people and places.
- Meng, C., van Broekhoven, K., Sijbers, E., & Huijgen, T. (2016). Schoolverlaters tussen onderwijs en arbeidsmarkt 2015. ROA. ROA Reports Nr. 002 <https://doi.org/10.26481/uma-rep.2016002>.
- UWV (2020). Werkgelegenheid en NOW naar sector sinds de start van de crisis. Zie <https://www.uwv.nl/overuwv/kennis-cijfers-en-onderzoek/arbeidsmarktinformatie/werkgelegenheid-en-now-naar-sector-sinds-start-van-crisis.aspx>.
- Van den Berg, E., Bisschop, P., Ter Weel, B., & Zwetsloot, J. (2020). Verschillen in arbeidsparticipatie van mbo'ers circa een jaar na afstuderen, SEO-rapport 2020-73, Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek.
- Von Gaudecker, H. M., Holler, R., Janys, L., Siflinger, B., & Zimpelmann, C. (2020). Labour supply in the early stages of the CoViD-19 Pandemic: Empirical Evidence on hours, home office, and expectations. IZA Discussion Papers nr. 13158.
- World Economic Forum. (2020). The future of jobs report 2020. World Economic Forum, Geneva, Switzerland.

Bijlage A Onderzoeksverantwoording

Data en onderzoekspopulatie

Databronnen

Voor de analyse van de baankansen van schoolverlaters en afgestudeerden is gebruikgemaakt van administratieve data afkomstig uit de Microdata van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). De Microdata bestaan uit verschillende gegevens die – nadat ze zijn geanonimiseerd – op persoonsniveau te koppelen zijn. In de analyse is gebruikgemaakt van onderwijsdata afkomstig van de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO), inkomensdata (lonen en uitkeringen) afkomstig van het Uitvoeringsinstituut Werknemers Verzekeringen (UWV) en de Belastingdienst, persoonskenmerken uit de Basisregistratie Personen (BRP) en informatie over zorggebruik vanuit onder andere Vektis en het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ).

Onderzoekspopulatie

De onderzoekspopulatie bestaat uit 16- tot 30-jarige afgestudeerden en schoolverlaters die in een bepaald jaar het bekostigd onderwijs hebben verlaten. Dat betreft jongeren die op 1 oktober van een studiejaar staan ingeschreven aan een voltijdsopleiding in het bekostigd onderwijs en op 1 oktober het jaar daaropvolgend (uitstroomjaar) niet meer staan ingeschreven in het bekostigd onderwijs. Voor het meten van de baankansen in een bepaalde maand zijn alle jongeren meegenomen die op dat moment ook in Nederland woonachtig zijn.

Jongeren die op 1 oktober van het uitstroomjaar Nederland hebben verlaten worden niet meegenomen. Ook jongeren die na het behalen van hun havo- of vwo-diploma niet direct doorstromen naar een vervolgopleiding vallen buiten de onderzoekspopulatie. Uit ander onderzoek blijkt dat een groot deel van deze groep een tussenjaar neemt voorafgaand aan de instroom in een hbo- of wobachelor.⁷ Ook internationale studenten in het hoger onderwijs vallen buiten de onderzoekspopulatie. Uit onderzoek van het CBS blijkt dat internationale studenten die na afstuderen Nederland verlaten zich niet (altijd) direct uitschrijven uit de Basisregistratie Personen (BRP), met als gevolg een overschatting van het aantal afgestudeerden zonder baan.⁸

Jongeren zijn ingedeeld naar het hoogst behaalde opleidingsniveau op 1 oktober van het uitstroomjaar. Voor jongeren die in het studiejaar een diploma behalen betreft dat het opleidingsniveau van het behaalde diploma. Voor jongeren die in het studiejaar geen diploma behalen is het hoogst behaalde opleidingsniveau (met diploma) in eerdere jaren als uitgangspunt genomen. Zo worden jongeren die vanuit een mbo-niveau 4-opleiding zijn doorgestroomd naar het hbo en vervolgens hun hbo-opleiding niet afmaken ingedeeld als mbo niveau 4-afgestudeerden.

⁷ Zie o.a. <https://www.onderwijsin cijfers.nl/themas/transities-in-het-onderwijs/studenten-met-een-tussenjaar-in-het-hbo-en-wo>

⁸ zie o.a. <https://www.onderwijsin cijfers.nl/kengetallen/wo/aansluiting-arbeidsmarkt-wo/wo-arbeidsmarkt-arbeidsmarktpositie-wo>

Uitkomstmaat en kenmerken

Uitkomstmaat en meetmoment

De uitkomstmaat in het onderzoek betreft het hebben van een baan als werknemer van minimaal drie dagen per week (24 uur bij een 40-urige werkweek). Indien iemand tegelijkertijd meerdere banen heeft is het aantal werkdagen bij elkaar opgeteld om te bepalen of iemand minstens drie dagen per week werk heeft. Het betreft alleen banen die officieel staan geregistreerd, er is binnen de CBS-bestanden geen informatie bekend over informele banen.

Personen die loon ontvangen maar feitelijk geen uren maken worden tot degenen met een baan gerekend. Dat zijn grotendeels werknemers voor wie de werkgever via de NOW-regeling een vergoeding van de loonkosten krijgt. Het is in de data (nog) niet mogelijk deze groep te isoleren. De administratieve data bevatten verder (nog) geen informatie over werken als zelfstandige. Omdat traditioneel gezien slechts een klein deel van de jongeren als zelfstandige van start gaat en we ons baseren op een vergelijking tussen cohorten (zie onder) vormt dit een kleine beperking voor het onderzoek.

Meetmoment

Het hebben van een baan van minimaal drie dagen per week is telkens gemeten op de laatste dag van de maand. De analyses richten zich hoofdzakelijk op het aandeel schoolverlaters en afgestudeerden met een baan van minimaal drie dagen per week op 30 juni 2020 voor cohort 2018-2019 en op 30 juni 2019 voor cohort 2017-2018. 30 juni betreft de situatie ongeveer een jaar na uitstroom uit het onderwijs, aangezien een groot deel jongeren hun opleiding afrondt in of vlak voorafgaand aan de zomer.

Persoons- en studiekekenmerken van afgestudeerden en schoolverlaters

Onderstaande tabel beschrijft de persoons- en studiekekenmerken van afgestudeerden en schoolverlaters die in de analyses zijn gebruikt. Het identificeren van jongeren met gezondheidsproblemen wordt in de volgende paragraaf beschreven.

Kenmerk	Beschrijving
Opleidingsniveau en leerweg	Betreft het hoogst behaalde opleidingsniveau op 1 oktober van het uitstroomjaar. Binnen het mbo zijn jongeren met een beroepsopleidende leerweg (bol) en jongeren met een beroepsbegeleidende (bbl) leerweg en verschillende groepen ingedeeld. Jongeren in een bol-opleiding volgen voltijd dagonderwijs en lopen meerdere stages. Jongeren in een bbl-opleiding werken 3 à 4 dagen per week en gaan 1 à 2 dagen per week naar school.
Geslacht	Onderscheid tussen mannen en vrouwen.
Herkomstgroep	Onderscheid wordt gemaakt tussen jongeren met een Nederlandse, westerse en niet-westerse achtergrond. Verder wordt onderscheid gemaakt tussen jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond met een Marokkaanse, Turkse, Antilliaanse en Surinaamse achtergrond. De indeling naar een westerse of niet-westerse achtergrond wordt gebaseerd op het geboorteland van de ouders. Als de moeder niet in Nederland is geboren is de indeling gebaseerd op het geboorteland van de moeder. Als de moeder wel in Nederland is geboren is de indeling gebaseerd op het geboorteland van de vader. Als beide ouders in Nederland zijn geboren hebben jongeren een Nederlandse achtergrond, ongeacht waar de jongere zelf is geboren.
Opleidingsrichting mbo	De opleidingsrichting binnen het mbo betreft de indeling naar zogenoemde subgroepen. Zie https://www.s-bb.nl/onderwijs/kwalificeren-en-examineren/overzichten-rondom-kwalificeren-en-examineren/crebo voor de crebo-koppeltabel, waarbij staat aangegeven welke mbo-studies (crebo-nummers) onder welke subgroepen vallen.
Opleidingsrichting hbo/wo	De opleidingsrichting binnen het hbo en wo betreft de indeling naar zogenoemde ONR 2019 groepen. Zie https://ideas.repec.org/p/unm/umart/2019001.html , waarbij staat aangegeven welke hbo- en wo-studies (croho-nummers) onder welke ONR 2019 groepen vallen.
Onderwijssoort jongeren zonder startkwalificatie	De onderwijssoort voor jongeren zonder startkwalificatie betreft het onderwijsniveau en de opleiding waar jongeren op 1 oktober in het jaar voorafgaand aan het uitstroomjaar staan ingeschreven.
Thuisituatie	Betreft de thuisituatie bij uitstroom uit het onderwijs. Er wordt onderscheid gemaakt tussen thuiswonende jongeren, uitwonende jongeren en jongeren samenwonend met een partner en/of kinderen.
Arbeidsmarktstatus ouders	Betreft de belangrijkste inkomstenbron van ouders van afgestudeerden en schoolverlaters in het jaar van uitstroom uit het onderwijs. Er wordt onderscheid gemaakt tussen inkomen uit werk, inkomen uit een uitkering, inkomen uit vermogen of onbekend (ongeveer 2 procent).
Opleidingsniveau ouders	Betreft het opleidingsniveau van de ouders van schoolverlaters en afgestudeerden. De ouder met het hoogst behaalde opleidingsniveau is daarvoor doorslaggevend. Onderscheid bestaat er tussen laag, midden, hoog en onbekend. Het opleidingsniveau van ouders is bekend voor ongeveer 70 procent van alle afgestudeerden en schoolverlaters.
Leeftijd	Leeftijd op 1 oktober van het uitstroomjaar.
Arbeidsmarktregio	Arbeidsmarktregio op het moment van het meten van de arbeidsmarktsituatie. Onderscheid is gemaakt in 35 regio's, zie https://www.regioatlas.nl/indelingen/indelingen_indeling/t/arbeidsmarktregio_s

Identificeren van jongeren met gezondheidsproblemen

Bij het identificeren van jongeren met (langdurige) gezondheidsproblemen is gebruikgemaakt van informatie uit verschillende administratieve bronnen, waaronder informatie over het medicijngebruik, indicaties Wet Langdurige Zorg (WLZ), informatie over gemaakte zorgkosten binnen de basisverzekering (Zorgverzekeringswet) en informatie over Jeugdhulp.

Meetmoment

De jaarlijkse informatie over zorggebruik en -kosten komt met vertraging via het CBS beschikbaar. Het vaststellen van gezondheidsproblemen is gebaseerd op informatie over zorggebruik en -kosten in de twee jaren voorafgaand aan het uitstroomjaar uit het onderwijs.

Jongeren met psychische gezondheidsproblemen en/of gedragsproblemen.

Jongeren met een psychisch gezondheidsprobleem zijn gedefinieerd als jongeren die twee jaar op rij GGZ-kosten maken (vergoed via de basisverzekering), en/of twee jaar op rij medicijnen gebruiken voor een psychische aandoening en/of jongeren die een indicatie hebben gekregen voor de Wet Langdurige Zorg (WLZ) op basis van de grondslag psychiatrische aandoening. Een groot deel van de kosten van GGZ-zorg aan jongeren tot 18 jaar wordt vanaf 2015 niet meer vergoed via de basisverzekering. Deze groep jongeren ontvangt jeugdhulp vanuit de gemeente. De groep jongeren die Jeugdhulp ontvangt is echter breder dan alleen de groep met psychische gezondheidsproblemen. Jeugdhulp biedt ondersteuning aan jeugdigen en hun ouders wanneer sprake is van psychische problemen en stoornissen, psychosociale problemen, gedragsproblemen of een verstandelijke beperking, alsmede opvoedingsproblemen (artikel 1.1 van Jeugdwet).

In principe stopt de Jeugdhulp wanneer iemand 18 jaar wordt. Soms is sprake van verlengde Jeugdhulp voor jongeren tot 23 jaar. Aangezien voor het vaststellen van gezondheidsproblemen informatie wordt gebruikt over de twee jaren voorafgaand aan het jaar dat jongeren onderwijs hebben verlaten, is voor iedereen die maximaal 20 jaar oud is bij uitstroom uit het onderwijs bekend of er sprake is geweest van jeugdhulp. De groep jongeren met jeugdhulp is tot de groep jongeren met een psychische gezondheidsproblemen gerekend, omdat het in de data niet mogelijk is om de verschillende typen jeugdhulp te splitsen.

Jongeren met lichamelijke gezondheidsproblemen

Jongeren met een lichamenlijk gezondheidsprobleem zijn gedefinieerd als jongeren die twee jaar op rij bovengemiddeld hoge (niet-GGZ) zorgkosten maken (bovenste deciel), en/of twee jaar op rij medicijnen gebruiken voor een chronische aandoening en/of jongeren die een indicatie hebben gekregen voor de Wet Langdurige Zorg (WLZ) op basis van de grondslag somatische, lichamelijke of zintuiglijke aandoening.

Onderzoekspopulatie

Tabel A1 presenteert het aantal schoolverlaters uit studiejaar 2018-2019 naar opleidingsniveau, geslacht en herkomstgroep.

Tabel A.1 Aantal schoolverlaters uit 2018-2019 naar opleidingsniveau/onderwijssoort, geslacht en herkomstgroep

	Man			Vrouw			Totaal
	Nederland	Niet-westers	Westers	Nederland	Niet-westers	Westers	
Schoolverlaters met startkwalificatie							
WO master	10.025	1.015	857	12.133	1.477	1.022	26.529
WO bachelor	3.019	385	339	4.036	576	480	8.835
HBO	17.772	2.190	1.220	21.725	3.461	1.491	47.859
MBO 4 BOL	14.995	3.308	1.023	17.507	4.470	1.294	42.597
MBO 4 BBL	3.227	208	137	3.016	222	143	6.953
MBO 3 BOL	5.046	1.486	380	5.577	1.688	352	14.529
MBO 3 BBL	6.643	544	292	2.959	215	140	10.793
MBO 2 BOL	4.573	2.451	443	3.669	2.034	370	13.540
MBO 2 BBL	4.256	558	267	1.251	215	81	6.628
Uitvallers ho zonder diploma	9.778	1.600	965	5.444	1.024	561	19.372
Schoolverlaters zonder startkwalificatie							
Voortijdig schoolverlaters VO	2.233	1.248	376	1.674	763	262	6.556
Voortijdig schoolverlaters MBO 1/2	4.178	3.296	535	2.005	1.135	271	11.420
Voortijdig schoolverlaters uit MBO 3/4	5.285	2.042	551	3.323	1.105	399	12.705
23-plussers zonder startkwalificatie uit MBO	1.084	1.426	186	631	716	112	4.155
Uitstromers praktijkonderwijs (PRO)	1.190	421	137	645	201	78	2.672
Uitstromers voortgezet speciaal onderwijs (VSO)	2.412	683	222	1.196	295	98	4.906
Totaal	95.716	22.861	7.930	86.791	19.597	7.154	240.049

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2020)

Bijlage B Aanvullende resultaten

Tabel B.1 Kans op baan van minimaal drie dagen per week, naar opleidingsniveaus, herkomst en geslacht, gecorrigeerd voor verschillen in opleidingsrichting en overige persoonskenmerken

Opleidingsniveau, herkomstland en geslacht	baankans voorafgaand aan de coronacrisis (cohort 2017-2018)	baankans tijdens de coronacrisis (cohort 2018-2019)	ontwikkeling baankans (%-punt)
HBO			
Man			
Nederland	82%	79%	-2%
Marokko	72%	71%	-1%
Turkije	78%	74%	-4%
Suriname/Antillen	76%	77%	1%
Overig niet-westers	75%	73%	-2%
Westers	76%	74%	-2%
Vrouw			
Nederland	82%	80%	-2%
Marokko	76%	71%	-5%
Turkije	73%	73%	0%
Suriname/Antillen	77%	75%	-2%
Overig niet-westers	77%	71%	-6%
Westers	77%	77%	0%
MBO BOL 3/4			
Man			
Nederland	76%	71%	-5%
Marokko	53%	51%	-2%
Turkije	59%	56%	-3%
Suriname/Antillen	68%	59%	-8%
Overig niet-westers	63%	56%	-7%
Westers	68%	62%	-6%
Vrouw			
Nederland	74%	69%	-5%
Marokko	62%	59%	-3%
Turkije	61%	58%	-4%
Suriname/Antillen	64%	59%	-5%
Overig niet-westers	63%	55%	-9%
Westers	69%	62%	-7%
MBO BOL 2			
Man			
Nederland	69%	62%	-7%
Marokko	31%	25%	-6%
Turkije	44%	37%	-7%
Suriname/Antillen	50%	40%	-11%
Overig niet-westers	49%	44%	-6%

Westers	55%	43%	-13%
Vrouw			
Nederland	51%	46%	-5%
Marokko	39%	30%	-9%
Turkije	40%	34%	-6%
Suriname/Antillen	40%	31%	-9%
Overig niet-westers	42%	32%	-9%
Westers	45%	36%	-9%
Uitstromers zonder startkwalificatie uit vo/mbo			
Man			
Nederland	48%	42%	-6%
Marokko	22%	17%	-5%
Turkije	32%	28%	-4%
Suriname/Antillen	32%	24%	-8%
Overig niet-westers	36%	29%	-7%
Westers	41%	31%	-10%
Vrouw			
Nederland	32%	29%	-3%
Marokko	26%	22%	-4%
Turkije	23%	24%	1%
Suriname/Antillen	24%	20%	-4%
Overig niet-westers	21%	17%	-3%
Westers	32%	27%	-5%

Bron: CBS Microdata, bewerking SEO Economisch Onderzoek (2020)